

Л. № 27

ДЕШЕВА БІБЛІОТЕКА.

Ч. II.

ВИДАВНИЦТВО
Просвітнього кружка при III. Секції Укр. Студ. Союзу.

Іван Франко.

ВІРШІ

НА ГРОМАДСЬКІ ТЕМИ.

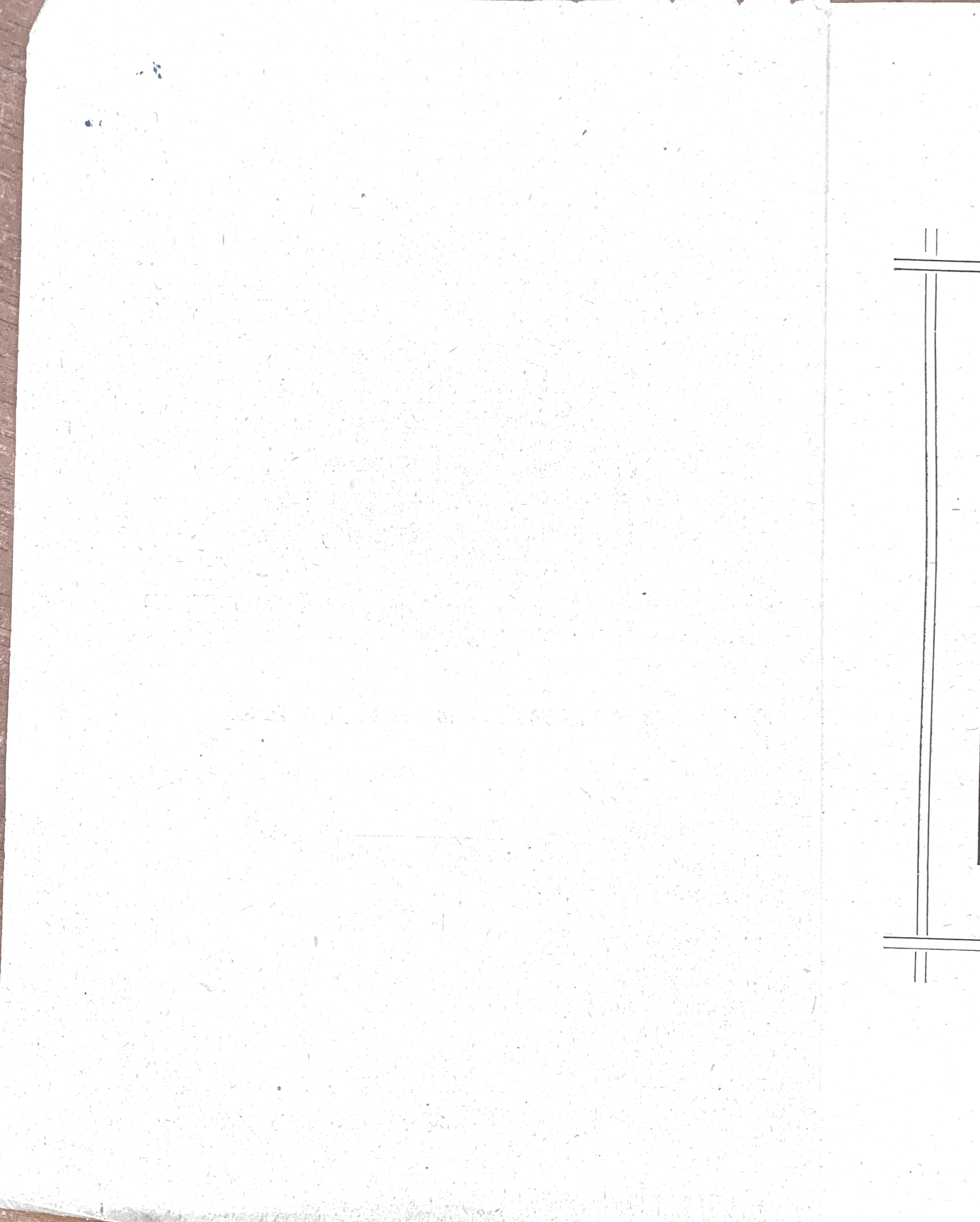
ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАНО.

Ціна 10 сот.

Львів. 1913.

Накладом Омеляна Кучерішки.

Друкарня Ставропільська під зарядом М. Рефля.

Г. М. Сосновский

1913.

Б. В. 27

Иван Франко.

За весь час своєї сороклітної діяльності Іван Франко старався, як можна більше, наблизити свою літературну творчість до широких кругів громадянства. Не для популярності і для слави, а на те, щоб кинувши зерно нової думки та ідеї, скупити довкола них ширший гурт, громаду віруючих і повести їх у бій за красшу будучність. Пісня, гимн, заклик—найкраще об'єднують громаду, гуртують молодих прихильників, найбільше промовляють до серць. І Франкові пісні приймалися скоро, понесли його ім'я поміж широкі маси українського громадянства в Галичині.

„Каменярі“ стали неначе віршованою програмою покоління, що виступило разом з Франком. Гимн „Вічний революціонер“ був його боєвим закликом. Пісня „Не пора“, від літ співаєть ся побіч національного гимну „Ще не вмерла Україна“ в найбільше святочних хвилях, коли національна душа громади шукає спільного вислову. Молодий січовий рух розвивався теж з піснею „Гей січ іде“... а пісня „який то вітер шумно грає“ стала гимном радикального українського руху в Галичині. Нарешті прольот до „Мойсея“: тут найвищий пункт в творчості поета, слово до цілого українського народу, слово, яке говорить ся рідко і мають право його говорити тільки найбільші!..

Те все тут разом зібране в тій збірочці, з додатком ще деяких уступів, які вказують на відношенє Франка до громади і до громадянської праці.

Сподіюсь—те все відоме широкій публиці; кождий, хто жие та інтересуєть ся народнім житєм, знає на память. Але нехай кождий ще дістане до рук і отсю збірочку. Знають наші батьки на память коляди,—але в кождій хаті зберігаєть ся „кантичка“, церковний співаник. І молитви знають, а купують молитвенники, щоб діти вчили ся читати дома на слові божім. Нехай же ті діти починають науку національної та громадянської праці і з отсего співаника. Все таки красше, як з газетних передовиць.

Пролог до „Мойсея“.

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожу,
Людським призирством, ніби струпом
[вкритий !

Твоім будущим душу я трівожу
Від сорому, який нащадків пізних
Палити ме, заснути я не можу.

Не вже тобі на таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглом у поїздах їх бистроїздних?

Не вже по вік уділом буде твоім
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоєм

Тебе скував і заприсяг на вірність?
Не вже тобі лиш не судилось діло,
Щоб виявило твоїх сил безмірність?

Не вже за дармо стільки серць горіло
До тебе найсвятійшою любовю,
Тобі офіруючи душу й тіло?

За дармо край твій весь политий кровю
Твоїх борців? Йому вже не пишуться
У красоті, свободі і здоровю?

За дармо в слові твому іскряться
І сила й м'яккість, дотеп і потуга,
І все, чим може в гору дух підняти ся?

За дармо в пісні твоїй ллється туга
І сміх дзвінкий і жалощі кохання,
Надій і втіхи світляна смуга?

О, ні! Не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу духа
І в день воскресний твого повстання.

О, як би хвилю вдат, що слова слуха,
І слово вдат, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!

О, як би пісню вдат палку, вітхненну,
Що мільйони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!

Як би! Та нам, знесиленим журбою,
Роздертим сумнівами, битим сльозами,—
Не нам тебе провадити до бою!

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, вперешся Бескидом,
Покотиш Чорним морем гомін волі,
І глянеш як хазяїн домовитий
По своїй хаті і по своїм полі.

Прийми-ж сей труд, хоч тугою повитий,
Та повний віри; хоч гіркий, та вільний;
Твоїй будущині задаток слізки злитий,
Твоєму генію мій скромний дар весільний.

Як би...

Як би само великеє стражданє
Могло тебе, Вкраїно, відкупити,—
Булоб твоє велике пануванє,
Нікому б ти не мусіла вступити.

Як би могучість, щастє і свобода
Відмірялись по мірі крови й сліз
Пролитих з серця і з очий народа,—
То хто б з тобою супірництво зніс?

О горе, мамо! Воля, слава, сила
Відмірюють ся мірою борби;
Лиш в кого праця потом скрань зросила,
На верх той вибєть ся із темної юрби.

Та праці тої, мамо, в нас так мало!
Лежить облогом лан широкий твій,
А кільки нас всю силу спрацювало,
Щоб жить, без дяки, в каторзі чужій!

Вічний революціонер.

Вічний революціонер—
Дух, що тіло рве до бою,
Рве за поступ, щастє й волю,—
Він живє, він ще не вмер.
Ні попівськії тортури,
Ні арештів царських мури,
Ані війська муштровані,
Ні гармати лаштовані,
Ні шпіонів ремесло
В гріб його ще не звело.

Він не вмер, він ще живє!
Хоч від тисяч літ родив ся,

То аж вчора розповив ся
 І о власній силі йде! —
 І простує ся, міцніє,
 І спішить туди, де дніє...
 Словом сильним мов трубою
 Міліони зве з собою, —
 Міліони радо йдуть,
 Бож се голос духа чуть.

Голос духа чути скрізь:
 По курних хатах мужицьких,
 По варстатах ремісницьких,
 По місцях недолі й сліз.
 І де тільки він роздасть ся,
 Гинуть сльози й сум нещастя,
 Сила родить ся й завзяте —
 Не ридать а здобувати
 Хоч синам, сли не собі,
 Кращу долю в боротьбі.

Вічний революційонер —
 Дух, наука, думка, воля
 Не уступить шітьмі поля,
 Не дасть спутатись тепер.
 Розвалилась зла руїна,
 Покотила ся лявіна, —
 І де в світі тая сила,
 Щоб в бігу її спинила,
 Щоб вгасила, мов огонь,
 Розвидняющий ся день?..

Каменярі.

Я бачив дивний сон. Немов передомною
 Безмірна, а пуста і дика площа,

А я, прикований ланцом зелізним стою
 Під височенною гранітною скалою,
 А далі тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло жите і жаль порили,
 І в оці кожного горить любови жар,
 А руки в кожного ланци мов гадь обвили,
 А плечі кожного до долу ся схилили,
 Бо давить всіх оден страшний якийсь тягар.

У кожного в руках тяжкий зелізний молот,
 І голос сильний нам з гори мов грім гримить:
 Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод
 Не спинить вас! Зносить і труд і спрагу й голод,
 Бо вам призначено скалу сесю розбить.

І всі ми як оден підняли в гору руки
 І тисяч молотів о камінь загуло.
 І в тисячні боки розприскали ся штуки
 Та відривки скали; ми з силою розпуки
 Раз по раз гримали о кам'яне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кровавий,
 Так наші молоти гриміли раз у раз,
 І пядь за пядю ми місця здобували.
 Хоч не одного там калічили ті скали, —
 Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.

І кожний з нас то знав, що слави нам не буде
 Ні пам'яті в людей за сей кровавий труд,
 Що аж тоді підуть по сій дорозі люде,
 Як ми пробем її та прорівняєм всюди,
 Як наші кости тут під нею зогниють.

Тай слави-ж людської зовсім ми не бажали,
 Бо не герої ми і не богатирі.

Ні ми невольники, хоч добровільно взяли

На себе пута. Ми рабами волі стали,
На шляху поступу ми лиш каменярі.

І всі ми вірили, що своїми руками
Розібємо скалу, роздробимо ґраніт,
Що кровю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець і за нами
Прийде нове житє, добро нове у світ.

І знали ми, що там далеко десь у світі,
Котрий ми кинули для праці, поту й мук,
За нами сльози ллють мами, жінки і діти,
Що други й недруги гнівнії та сердиті
І нас і нашу мисль і діло те кленуть.

Ми знали се і в нас нераз душа боліла
І серце рвало ся і груди жаль давив.
Та сльози ані жаль ні біль пекучий тіла,
Ані проклятя нас не відтягли від діла,
І молота ніхто із рук не опустив.

І так ми далі йдем в одну громаду скуті
Всесильнов думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і світом позабуті,
Ми ломимо скалу, рівнаєм правді путі,
А щастє всіх прийде по наших аж кістках.

Г и м н и.

І.

Не пора, не пора, не пора
Москалеви й Ляхови служить!
Довершилась України кривда стара,—
Нам пора для України жить.

Не пора, не пора, не пора
За тиранів пролить свою кров,

І любити царя, що наш люд обдира,—
Для України наша любов.

Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Най пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймося прапор!

Бо пора се великая єсть:
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю і щасте і честь,
Рідний краю, здобути тобі!

II.

Який то вітер шумно грає
Від Сяну, Прута до Карпат?
Яке то диво визирає
Із тих нужденних хлопських хат?
Гейже враз, гейже враз гукнемо,
Аби й сліпі нас пізнали:
Ми є ті, що вас всіх кормимо,
За всіх вас терпимо —
Ми руські хлопи — радикали,
Що звергли темноти ярмо!

Ми ті, що гнули ся, як лози,
Були покірні, як вівця,
Котрим неволя, кров і слъози
Ще не доїхали кінця.

Гейже враз і т. д.

Ми ті оферми, ті рекрути,
Гарматне мясо на війну,
Ті, що їх кривда й голод лютий
Жене за море в чужину.

Гейже враз і т. д.

Ми ті, що платимо податки,
Собі ж лишаєм труд і плач,
Котрим державні всі порядки
Є тільки кривда, тільки драч.

Гейже враз і т. д.

Ми ті, котрим заперті двері,
Запертий до свободи шлях.

Ми маєм права на папері,
А обовязки на плечах.

Гейже враз і т. д.

Та вже не довго тої муки!

Нам час не дати ся на глум.

Здіймуть ся дружні хлопські руки,

І просвітліє хлопський ум!

Гейже враз і т. д.

III.

Гей Січ іде,

Красен мак цвите!

Кому прикре наше діло, —

Нам воно святе.

Гей Січ іде,

Топірцями брень!

Кому люба чорна пільма,

А нам ясний день.

Гей Січ іде,

Мов пчола гуде...

Разом руки, разом серця,

І гаразд буде.

Гей Січ іде,

Підківками брязь!

В нашій хаті наша воля

А всім зайдам зась!

Новітні гайдамаки.

Чи чули ви, люди добрі, що то за признаки,
Що приходять в наші села якісь гайдамаки?
Та не тії гайдамаки, що по лісі ходять,
Але тії гайдамаки, що правду говорять.
Тай не тії гайдамаки, що бють і рубають,
Але тії гайдамаки, що за бідних дбають.

Ой вдарили гайдамаки в голоснії дзвони:
„Збирайте ся, бідні люди, всі до оборони!
Бо то на нас наступають великі навали,
Ой бо-ж то ми нашим панам на заваді стали.
Іде на нас тая сила, що все нас місила,
Від Богдана до Івана різала й дусила“.

„Хотіла нас тая сила взяти в свої руки,
І сякої і такої добирала штуки.
Зразу мовить: „Дай, Русіне, остатню рубатку,
Зате тобі на головку дам конфедератку“.
Русин того не приняв ся, вона як не крикне:
„Хоч загину, не спочину, аж Русь з світа
[зникне“.

А щоби нам швидше було три чверти до смерти,
То хоче нам тіло й душу на порох розтерти.
„Заберу вам вашу землю і ліси і ріки,
Будете ви в своїм краю жебрати на віки.
Та ще того мені мало! Де будуть зарібки,
Дам Мазурам, дам Хорватам, а вам ані дрібки.
Та ще й того мені мало! Мусять ваші діти,
Ваші внуки без просвіти в темноті сидіти.
Та ще й того мені мало! Втопчу вас в калужу,
На весь світ вас як „dzicz“ руську обплюю й
[спаплюжу.

Та ще й того мені мало! Я ще й вашу душу
Зломлю, спідлю, опоганю, до покори змушу.

Заберу вам вашу гідність і почуте чести,
І будете з рабським сміхом мої сліди мести.
Наставлю вам депутатів з хрунівської ласки,
Відберу вам усі права, лишу обовязки.

Отак своє панованє утверджу як камінь,
Та від моржа аж до моржа на вік віков амінь“.

Ударили гайдамаки в голосні дзвони :

„Чи чуєте люди добрі тії відгомони?

А як може хто не чує, тверду шкіру має,
Бо не словом, але ділом ворог нам діймає.

А хто чує, най працює рук не покладавши,
Бо що нині занедбаєм, пропало на завше“.

„І ніхто най не говорить: „Своім Богом піду“.

Як вояки на коменду ставайте до гліду!

Бо слабого, ще й самого, заклює й ворона;

Лиш громада, товариство його оборона.

І ніхто най не говорить: „Обійдесь без мене“

Як у брата горить хата, й на твою пожене.

І ніхто най не говорить: »Що мені наука!«

Бо наука—мудра штука, міцнійша від бука.

Вона тобі в пільмі світить і гріє у студінь,

Вона тобі в смутку втіха і празник у будень.

Вона сила і богатство і бита дорога,

В ній покривджених опора, слабих перемога.

І ніхто най не говорить: „Я собі богатий“.

Ану-ж колись прийде в бідних ще й хліба

[благати.

Ніхто не мов: „Не бою ся! Що там по трівозі!“

Бо й небоя вовки зідять на битій дорозі.

„Тримайте ся, люди добрі, одної присяги :
 Най відважний боязливим додає відваги!
 Най розумний нерозумних на розум наводить!
 Най багатий немаючим поможе, не шкодить!

„Тільки зрадник запроданець, підлиза, паниця
 Най не сміє на порозі вашому явить ся!
 Най не має в вас привіту ні слова пошани,
 Поки щиро не покаєсь, від зла не відстане.
 А хто каять ся не хоче і в злім дальше пацька,
 То най того побиває погорда громадська“.

От такі то гайдамаки скрізь по краю ходять,
 От таке то вірне слово всім людям говорять.
 А хто теє вірне слово добре в тямці має,
 Той за себе й за всю рідну Україну дбає.
 Бо те слово як пшениця, що ділами зійде,
 А з тих діл нам і Вкраїні краща доля прийде.

Розвивайся ти високий дубе.

Розвивай ся ти високий дубе,
 Весна красна буде!
 Розпадуть ся пута віковії,
 Прокинуть ся люде.

Розпадуть ся пута віковії,
 Тяжкії кайдани,
 Непобіджена злими ворогами
 Україна встане.

Встане славна мати Україна,
 Щаслива і вільна,
 Від Кубані аж до Сяна-річки
 Одна нероздільна.

Щезнуть межі, що помежували
 Чужі між собою,
 Згорне мати до себе всі діти
 Теплою рукою.

„Діти ж мої, діти нещасливі,
 Блудні сиротята,
 Годі ж бо вам в сусід на услугі
 Свій вік коротати!

„Піднімайтесь на святе діло,
 На щирую дружбу,
 Та щоби ви чесно послужили
 Для матери службу.

„Чи ще ж то ви мало наслужились
 Москві і Ляхови?
 Чи ще ж то ви мало наточились
 Братерської крови?

„Пора, діти, добра поглядіти
 Для власної хати,
 Щоб газдою, не слугою
 Перед світом стати!“

Розвивай ся ти високий дубе,
 Весна красна буде!
 Гей уставаймо, єднаймо ся,
 Українські люде!

Єднаймо ся, братаймо ся
 В товариство чесне,
 Най братерством, щирими трудами
 Вкраїна воскресне!

Блаженний муж.

Блаженъ мъжъ, иже не идеть
на совѣтъ нечестивыхъ.

Блаженний муж, що йде на суд неправих
І там за правду голос свій підносить,
Що безтурботно в соньмищах лукавих
Заціпліі сумління їх термосить.

Блаженний муж, що в хвилях занепаду,
Коли заглухне й найчуткійша совість,
Хоч диким криком збуджує громаду
І правду й щирість відкрива як новість.

Блаженний муж, що серед гвалту й гуку
Стоїть як дуб посеред бур і грому,
На згоду з підлістю не простягає руку,
Волисть зломати ся, ніж поклонить ся злому.

Блаженний муж, кого за теє лають,
Кленуть і гонять і побють камінєм;
Вония самі його тріумф підготовлять,
Самі своїм осудять ся сумлінєм.

Блаженні в'ї, котрі не знали годі,
Коли о правду й справедливість ходить:
Хоч память їх загине у народі,
То кров їх кров людства ублагородить.

Де не лили ся ви в нашій бувальщині.

Жени рвськихъ вхеплакашася.

Де не лили ся в нашій бувальщиві,
Де, в які дні, в які ної —

Чи в половеччині, чи то в князівській удаль-
[щині,

Чи то в козаччині, ляччині, ханщині, панщині,
Руській сльози жіночі!

Скільки сердець розривалось ридуючи,
Скільки звялили стражданя!

А як же мало таких, що міцніли складаючи
Слово до слова в безсмертних піснях вили-
[ваючи

Тисячолітні риданя!

Слухаю, сестри, тих ваших пісень сумовитих,
Слухаю й скорбно міркую:

Скільки сердець тих розбитих, могил тих
[розритих,

Жалощів скільки неситих, сліз вийшло про-
[литих

На одну пісню таку?

Земле, моя всеплодющая мати.

Земле, моя всеплодющая мати,
Сили, що в твоїй живе глибині,
Краплю, щоб в бою сильнійше стояти,
Дай і міні!

Дай теплоти, що розширює груди,
Чистить чуте і відновлює кров,
Що до людей безграничну будить,
Чисту любов!

Дай і огню, щоб ним слово налити,
Душі стрясать громовую дай власть,
Правді служити, неправду палити
Вічну дай страсть!

Силу рукам дай, щоб пута ломати,
Ясність думкам—в серце кривди влучать,
Дай працювать, працювать, працювати,
В праці сконать!

Панські жарти.

I. глава.

Жартуйте, дітоньки, Бог з вами!
Тепер вам вільно жартувать.
А як жили ми під панами,
Тоді жартовано із нами
Так, що не дай Бог споминать!
Було за найменшу провину—
Потрутиш панську худобину,
Собаку вдариш, що з руки
У тебе хліб рве, слово скажеш,
Віз перевернеш, сніп зле звяжеш,—
Три шкури спустять гайдуки.
Пани тоді були не теє,
Що нині. Що тепер пани!
Хоч на нім шмате й дорогеє,
Хоч ситі є, мов кабани,—
Так кождий ходить з осторожна,
Боїть ся мов біду збудить,
В округ мов шниряє, глядить,
Де-б грошиків позичить можна,
І думка в кождого трівожна,
Що на борг їсть і на борг слить
І що кішеня все порожна.
Не те за панщини було!
Там кождий пан ступав так бучно,

Немов король, чи мав село,
Чи ключ цілий! Не перейшло
І через голову нікому,
Щоб що змінити ся могло
В тім розпорядку віковому:
Пани і панщина у всьому
Зрослись, здавалось, нерозлучно.
Тоді то стоїло поглянуть
На пана! Прямо очи вянуть
У мужика, як пана вздрить,
Хоч пан не лає й не кричить.
По що кричать? Гнів крови шкодить!
Ні, нині й цар мабуть не ходить
Так гордо по своїй столиці,
Як пан тоді селом ходив.
Тут гарна доня у вдовиці —
У двір її! Загородив
Господар пліт новий—гей, хаме!
Городиш моїми лісками!
Пліт розбирай і в двір звези,
Або оплату положи!
Чи ласка панська, чи кара,
Все мов нехибний божий суд
Паде на смирний, темний люд,
І навіть писнуть, сплакати—вара!
Тоді в панів сміялись очі,
Забави по дворах гулі
І лови по лісах ішли,
Лунали співи дні і ночі...
Тоді то й раз пани були
До жартів, вигадок охочі!
А як в ту пору грали в карти!
І нині грають, звісна річ,

І туманіють день і ніч,—
 Без карт, здаєсь, ніщо й не варті
 Забави панські. Алеж, діти,
 Мабуть не доведесь вам вздріти
 Таких грачів, як в давній час!
 Дукатів всипав повну чарку
 І на одну поставив карту,
 Програв, не глянув ані раз,
 Не зблід, не задрожав на волос
 І навіть не понізив голос,
 Хіба кішенею потряс
 Воно то, дітоньки, й не диво:
 Се ж з поту нашого і мук
 Плило те золотєє жниво
 Сотками літ до панських рук.
 Лицарський дух, воєнну славу,
 Всю ту минувшину криваву,
 Всі ті богацтва і пишноти,
 Все зісцутє і всі підлоти,
 Гумори панські, лови, карти
 І всякі гулянки шальні,
 І ласки панські й панські жарти—
 Мужик все виніс на спині.

Наймит.

В устах тужливий спів, в руках чеπίги плуга,
     Так бачу я його;
 Нестатов і тяжка робота і натуга
     Зорали зморщками чоло.
 Душею він дитя, хоч голову схилив
     Немов дідусь слабий,

Бо від колиски він в недолі пережив
 І в труді вік цілий.
 Де плуг його пройде, зелізо де розриє
 Землі плідної пласт,
 Там незабаром лан хвилясте жито вкриє,
 Свій плід земляця дасть.
 Чому ж він зрібною сорочкою окритий,
 Чому сірак, чуга,
 На нім мов на старці з пошарпаної свити?
 Бо наймит він, слуга.
 Слугою родить ся, хоч вольним окричали
 Богатирі його;
 В нужді безвихідній, погорді і печали
 Сам хилить ся в ярмо.
 Щоб жити, він жите і волю власну й силу
 За хліба кусник продає,
 Хоч не кормить той хліб і стать його похилу
 Не випрямить і сил не додає.
 Сумує німо він, з тужливим співом оре,
 Те поле, оре не собі,
 А спів той наче брат, що гонить у серця горе,
 Змагатись не дає журбі.
 А спів той, то роса, що в спеці підкріпляє
 На пів зівялий цвіт;
 А спів той—грим страшний, що ще лиш глухо
 [грає,
 Ще з далека гримить.
 Та поки буря ще нагряне громовая,
 Він хилить ся, проводить в тузі дни,
 І земельку святу як матінку кохає,
 Як матінку сини.
 Вайдуже те йому, що для добра чужого
 Він піт кровавий лє,

Байдуже те йому, що потом труду свого
Панам панованє дає.

Коб лиш земля, котру його рука справляла,
Зародила опять,
Коби з трудів його на других хоч спливала
Небесна благодать.

* * *

Той наймит—наш народ, що поту ллє потоки
Над нивою чужою.

Все серцем молодий, думками все високий,
Хоч топтаний судьбою.

Свої доленьки він довгі жде столїтя,
Та ще надармо жде;

Руїни перебув, татарські лихолїтя
І панщини ярмо тверде.

Та в серці хоч і як недолею прибитім
Надія кращая жие;

Так часто під скали тяжезної гранїтом
Нора холодна бє.

Лиш в казці золотій, мов привид сну чудовий,
Він бачить доленьку свою,

І тягне свій тягар, понурий і суворий
Волочить день по дню.

В столїтях нагніту його лиш ратувала
Любов до рідних нив;

Нераз дітей його тьма тьменна погібала,
Та все він пережив.

З любовою тою він мов велитень той давний,
Непоборимий син землі,

Що хоч повалений, опять міцний і славний,
Вставав у боротьбі.

Байдуже, для кого— співаючи він оре
 Плідний, широкий лан;
 Байдуже, що він сам терпить нужду і горе,
 А веселить ся пан.

* * *

Ори, ори й співай, ти велитню, закутий
 В недолі й тьми ярмо!
 Пропаде пільма й гнет, обпадуть з тебе пута,
 І ярма всі ми порвемо.
 Не даром ти в біді, пригноблений врагами,
 Про силу духа все співав,
 Не даром ти казок чарівними устами
 Його побіду величав.
 Він побідить, порве шкарлущі пересуду,
 І вольний, власний лан
 Ти знов оратимеш—властивець свого труду
 І в власнім краю сам свій пан.

Коли почуєш...

Коли почуєш як в тиші нічній
 Зелізним шляхом стугонять вагони,
 А в них гуде, шумить, пищить мов рій,
 Дитячий плач, жіночі скорбні стони,
 Важке зітханє і гіркий проклин,
 Тужливий спів, дівочії дісканти,
 То не питай: Сей поїзд—відки він?
 Кого везе? Куди? Кому в здогін?
 Се емігранти.

Коли побачиш на пероні десь
 Людй мов оселедців тих набито,
 Жінок худих, блідих, аж серце рвесь,
 Зівялих, мов побите градом жито,
 Мужчин понурих і дітий дрібних
 І купою брудні, старії фанти
 Навалені під ними і при них,
 На лицях слід терпінь, надій марних —
 Се емігранти.

Коли побачиш як отих людй
 Держать і лають і в реєстри пишуть,
 Як матері у виходках дітий
 Зацитькують, годують і колишуть,
 Як їх жандарми штовхають від кас,
 Аж поїзд відійде — тоді припадок!
 Весь люд на шини кидаєть ся враз:
 „Бери нас, або переїдь по нас!“
 Се в нас порядок.

Наклад книжок, які вийшли в Дешевій бібліотеці, вже майже вичерпан ся. Ще можна набути лиш отсі книжки:

Пан Потоцький	—·08 сот.
В. Лебедова: Казка наших днів	—·02 „
Єретик: Боротьба о сонце	—·06 „
Рюминський: Повстанє селян в Англії	—·30 „
М. Драгоманов: Віра і громадські справи	—·08 „
І. Франко: Панщизняний хліб	—·20 „
„ Вірші на гром. теми	—·10 „

Крім повисших, мож у Просвітнім Кружку набути много инших книжок, яких спис на жаданє висилає ся, а які замовляти треба у Пр. Кр. III С. У. С. С. Львів, Супінського 21. При малих замовленнях не забувати прислати марки на пересилку.

„Громадський Голос“, одинока правдиво хлопська, щиро народня, з кождим числом чим раз то більше займаюча та цікава часопись, повинна бути в кождій хлопській хаті. Виходить що тиждня. Ціна 4 к. Містить ся у Львові при вул. Зіморовича ч. 10.

Уряджуйте свята Франківські, академії, відчити, вечері співацькі.

Не забувати за ювілейний дар Ів. Франкови.

Датки слати до „Дністра“ ч. кн. 8.000.